

Gellén Klára „A színlelés jogi természete, különösen a szerződések körében” címmel védte meg disszertációját

A témaválasztásban meghatározó szerepe volt annak a felismerésnek, hogy az utóbbi években, olykor a társadalmi- gazdasági környezet igényeihez is alkalmazkodva, egyre bonyolultabb jogi megoldások, szerződési rendszerek születnek. Ezek megítélése során igen nehéz eldönteni, hogy a felek csupán a szerződési szabadság lehetséges jogosítványait használták-e ki, vagy annak kereteit túllépve, például színlelt ügyletet kötöttek. Egy jogügylet színleltségének vizsgálatánál nem lehet figyelmen kívül hagyni azt a tényt, hogy a szerződéskötési szabadság lehetőségek igen tág terét biztosítja a felek számára. A látszólagos szerződéskötés azonban új köntösbe bújtatva is színlelés marad. A jogalkalmazónak a színlelés klasszikus, időtálló normái szerint kell azt minősítenie, s ez által a színlelés megítélésében is egyfajta stabilitást kell fenntartania. Ebből kiindulva, a fő célom a színlelt szerződések jogi természetének dogmatikai, elméleti vizsgálata, normatív jellemvonásainak feltárása, ennek alárendelve a joggyakorlat elemzése, a gazdasági és társadalmi viszonyoktól függetlenül jelentkező, illetve konkrét esetekben annak jellegzetességeit hordozó motivációk szemléltetése, illetőleg egy sajátos logikai rendszer felépítése. További célként említhető a problémakör időbeli és térbeli kiterjedtségének érzékeltetése; ennek megvalósítására történeti visszatekintést tettem, és egyes külföldi jogrendszerek szabályozási sajátosságait is bemutatam. A téma klasszikus jellegéből is adódóan a disszertációból nem maradhatott ki kiváló jogtudósaink a szerződés érvénytelensége köréből e tárgyban lefektetett téziseinek, gondolatainak bemutatása sem. Ugyanakkor a különös kihívást számomra pontosan az a tény jelentette, hogy a téma részletes feldolgozásával a hazai szakirodalomban még nem találkozhattunk. A fenti szempontokat is figyelembe véve az értekezés három főrésze tagolható. Az első rész a színlelésre vonatkozó főbb dogmatikai jellemvonásokkal, a második egység a színlelés aspektusából a szerződéskötés mechanizmusával, az érvénytelenséggel és a jogkövetkezményekkel, míg a harmadik rész a korábbi elméleti alapvetéseket alátámasztandó, mintegy szemléltető jelleggel a leggyakrabban előforduló színlelt ügyleti tényállásokat, illetve a felmerülő elhatárolási kérdéseket járja körül. Az első részben a szerződéses akaratra vonatkozó premisszákat bemutatását követően, tekintettel arra, hogy a színlelés fogalmát a vizsgált külföldi magánjogi kódexekkel ellentétben a magyar Polgári Törvénykönyv nem tartalmazza, a színlelés tényállási és egyéb jellemző elemeinek meghatározására és rendszerezésére kerül sor. Almási Antalnak a szerződéses akarathányról kialakított álláspontja szerint: a szerződéskötés során akarathányról akkor beszélhetünk, ha vagy az ügylet megkötésének tudata, vagy annak szándéka hiányzik. Előbbi magában foglalja az akarat kinyilvánításának és a joghatások beálltának tudatát, az ügyleti szándék pedig e kettő óhaját. Ha a négy elem valamelyike hiányzik, akkor akarathányról beszélünk. Almási tételét elfogadva és azt a színlelésre alkalmazva, sajátos logikai úton juthatunk el

az akarathiány bizonyításához. Ezen az úton továbbhaladva feltárhatók a színlelés meghatározó, és a csupán azzal rendszerint együtt járó, „kísérő” elemei is. Ezeket az értekezés egy sajátos rendszerbe ágyazva tárgyalja. A színlelés tényállási elemeinek összegyűjtését követően, ezek összefoglalásaként, a definiálás két módozata merült fel. Egyrésztől egy tömör, a Polgári Törvénykönyvben történő elhelyezésre is alkalmasnak gondolt leíró jellegű meghatározást adtam, másrésztől az eddigi részletes elemzések eredményeit egy hosszabb normatív definícióban összegeztem. A jellemző jegyek meghatározását követően a színlelés két formáját – az olasz joggyakorlatot követve – abszolút, illetve relatív színlelés elnevezéssel aposztrofáltam, s jellemző jegyeiket feltárva határoltam el azokat egymástól. A dolgozat második egysége a szerződés-kötés mechanizmusát elemezve a szabályos érdekmotivációs háttér helyébe lépő, illetve arra ráépülve kialakult színlelési érdeket, a szerződés külső tényállásaként megjelenő nyilatkozat szerepét és tartalmát, ezáltal a szerződésértelmezési kérdések sajátos felvetődési lehetőségeit, a forma, a képviselő színlelési vetületeit, s nem utolsósorban a szerződés joghatásának kérdését tárgyalja. Az érvénytelenségről szóló fejezetben elkerülhetetlen az akarathibák kérdésének komplex megközelítése. Ezek elemzése eredményeként arra az álláspontra jutottam, hogy az akarathibás szerződéseket nem lehet egységesen az érvénytelenség rendszerében tárgyalni. Differenciálásuk nem csupán a semmisség és megtámadhatóság, hanem a nem létező szerződés aspektusából is indokolt lehet. A színlelt szerződések nem létező vagy érvénytelen ügyletként történő kezelése kérdésében a nem létező szerződésként való megítélés mellett tettem le voksomat. Úgy vélem, hogy logikailag konzisztensebb álláspontot képviselünk, ha a színlelt ügyletet a nem létező szerződések körében kezeljük. Ezt követően az érvénytelenségi okokat az elhatárolás szándékával áttekintve megállapíthatjuk, hogy ugyan a színlelés határozott, pontosan körülírható kritériumokkal bír, mégis majdnem mindegyik érvénytelenségi okkal találhatunk párhuzamot, érdekes kapcsolódási pontot. A jogkövetkezményekkel foglalkozó fejezet az abszolút és relatív színlelés vetületéből differenciálva teszi vizsgálat tárgyává a színlelt szerződésnek a felekre, illetőleg harmadik személyekre gyakorolt hatását. A harmadik, egyben befejező rész a kiemelt színlelt ügyleti tényállásokat a korábbiakban felvázolt elméleti megfontolások, dogmatikai alapvetések tükrében kezeli, s ennek kapcsán konkrét esetekkel támasztja alá a korábbi téziseket. Az értekezés az elhatárolási kérdésekkel zárul, melyben a tárgyalt területek, a róluk alkotott eltérő nézetek, álláspontok is jól példázzák, hogy a joggyakorlat számára az egyes jogi konstrukciók megítélése, elhatárolása olykor valóban komoly jogalkalmazói kihívást jelent. A disszertáció elkészítése során törekedtem a klasszikus kérdések felvetése, megválaszolása mellett újszerű megközelítési módokat alkalmazni, önálló logikai rendszert felépíteni, s mindezek eredményeként, *de lege ferenda* szabályozási javaslatokkal élni.

*Dr. Gellén Klára
egyetemi adjunktus*